

Pradžiai>Jūsų teisės>Pagrindinės teisės>Kur kreiptis pagalbos?>Žodynėlis

Žodynėlis

Jeigu nagrinėdami savo pagrindines teises tiksliai nežinosite, ką reiškia vienas ar kitas terminas, galite pasinaudoti žodyne, kuriame paaiškintos dažniausiai vartojamų terminų reikšmės.

Bendrosios teisių sritys

Terminas	Aprašymas
Teisė kreiptis į teismus arba kitas įstaigas siekiant apginti savo teises, pavyzdžiui, gauti teisiškai privalomą sprendimą arba finansinę kompensaciją	Kalbame apie situacijas, kai negalite siekti teisingumo, kai jūsų byla nagrinėjama neteisingai arba nagrinėjimas neteisėtai yra neviešas, teismas nėra nepriklausomas, bylos nagrinėjimo trukmė nepagrįsta arba jei jūs negaunate teisinės pagalbos arba teisinio atstovavimo. Tai galioja ir jeigu esate laikomas kaltu, kol teismas neįrodė jūsų kaltės, jei esate laikomas kaltu už veiksmus, kurie nėra nusikalstama veika, bausmė yra per griežta arba jei baudžiamajame procese esate du kartus baudžiamas už tą pačią veiką.
Vartotojų teisės	Kalbame apie situacijas, kai susiduriate su nesąžiningu elgesiu pirkdami prekę arba paslaugą (įskaitant apsipirkimą internetu) arba kai tai, ką nusipirkote, neatitinka standarto. Tai apima ir tokias problemas kaip nesąžiningos sutarčių sąlygos, jus suklaidynusi reklama arba jūsų atostogų paketo operatoriaus bankrotas.
Aplinkosaugos teisės	Kalbame apie situacijas, kai tinkamai neišsaugoma arba neapsaugoma aplinka, kurioje gyvenate. Tai taip pat taikoma, jei kenčiate dėl taršos, pavyzdžiui, prastos oro kokybės arba toksinių cheminių medžiagų.
Teisės, susijusios su minties, saviraiškos ir religijos laisve	Kalbame apie situacijas, kai varžoma jūsų laisvė turėti nuomonę bei gauti ir perduoti informaciją ir idėjas, įskaitant internetu. Tai apima ir veiklą, pavyzdžiui, laisvą meno darbų kūrimą, atlikimą, platinimą ar eksponavimą.
Prieglobsčio ir imigracijos teisės	Kalbame apie situacijas, kai užkertamas kelias ieškoti prieglobsčio arba jei esate perkeliamas, išsiunčiamas arba išduodamas į valstybę, kurioje kyla rimta rizika, kad jums gali būti taikoma mirties bausmė, kankinimas arba kitoks nežmoniškas ar žeminantis elgesys arba bausmė.
Teisės, susijusios su laisve judėti ES	Kalbame apie situaciją, kai jums užkertamas kelias laisvai judėti arba gyventi Europos Sąjungoje, kai, pavyzdžiui, norite dirbti, studijuoti, pradėti verslą arba lydėti šeimos narį.
Teisė į nediskriminavimą	Kalbame apie situacijas, kai su jumis elgiamasi kitaip dėl jūsų lyties, rasės arba etninės kilmės, amžiaus, negalios, lytinės orientacijos (jei esate lesbietė, gėjus, biseksualus, transseksualus arba interseksualus asmuo), religijos ar tikėjimo arba dėl kitų priežasčių, tokiose srityse kaip mokslas, darbas, socialinė apsauga, sveikatos priežiūra, prieiga prie prekių arba paslaugų arba būsto. Ši nuostata taip pat galioja, jei esate neapykantos nusikaltimo – nusikaltimo, kurio motyvas yra rasizmas, ksenofobija, religinis nepakantumas arba jūsų faktinė ar spėjama negalia, lytinė orientacija arba lytinė tapatybė – auka.
Teisės, susijusios su asmens duomenų apsauga	Kalbame apie jūsų asmens duomenų (visko, kas padeda nustatyti jūsų tapatybę, kaip antai jūsų vardo, telefono numerio, gimimo datos arba nuotraukų) rinkimą, prieigą prie jų ir jų naudojimą, atliekamą kitų asmenų (kitų fizinių asmenų, bendrovių, viešojo sektoriaus institucijų, vyriausybės, tarnybų arba kitų įstaigų), įskaitant internetu. Tai apima ir nepageidaujamus tiesiogines rinkodaros skambučius ir laiškus.
Teisės, susijusios su asmens fizinės ir psichinės neliečiamybės apsauga	Kalbame apie situacijas, kai su jumis netinkamai elgiamasi, esate neteisėtai sulaukytas, kankinamas arba esate nežmoniško arba žeminančio elgesio arba baudymo, vergijos arba priverstinio darbo arba prekybos žmonėmis auka. Tai gali būti aktualu ir atvejais, kai, pavyzdžiui, nužudytas giminaitis.
Teisės dalyvauti socialiniame ir politiniame gyvenime	Kalbame apie situacijas, kai jums užkertamas kelias taikiai burtis, kurti politinę partiją suformavimo arba jungtis į profesines sąjungas arba bet kokias kitas asociacijas. Tai aktualu ir jei varžoma jūsų teisė balsuoti arba kandidatuoti rinkimuose. Jei jūsų nacionalinės valdžios institucijos atsisako suteikti jums diplomatinę arba konsulinę apsaugą, tai irgi patenka į šį skyrių.
Teisės, susijusios su privačiu ir šeimos gyvenimu	Kalbame apie situacijas, kai kišamasi į jūsų privatų arba šeimos gyvenimą. Tai apima jūsų asmens tapatybę (pvz., vardo, rengimosi stiliaus, lytinės tapatybės pasirinkimą), medicininę priežiūrą (nerūpestingą arba be sutikimo), persekiojimą (įskaitant internetinį persekiojimą), nepagrįstas policijos atliekamas asmens kratas arba pirštų antspaudų ėmimą, tėvų ir vaikų santykius, jūsų ir jūsų partnerio santykius (įskaitant tos pačios lyties partnerystę), įvaikinimą ir t. t. Čia taip pat patenka situacijos, kai esate atleidžiamas iš darbo dėl priežasties, susijusios su motinyste ir teise gauti apmokamas motinystės ir gimdymo atostogas bei vaiko priežiūros atostogas.
Nuosavybės teisės	Kalbame apie situacijas, kai užkertamas kelias naudotis savo nuosavybe, įskaitant žemę, butus, automobilius ir t. t. Tai aktualu ir tada, kai jūs kaip autorius arba išradėjas norite apsaugoti savo kūrinį ir iš jo uždirbti. Tai gali būti susiję ir su darbais, kuriems taikoma autoriaus teisė, bei patentais, prekės ženklais ir originaliais verslo metodais ir pramoniniais procesais.
Teisės, susijusios su tinkamu viešuoju administravimu	Kalbame apie situacijas, kai norite iškelti klausimą dėl netinkamo administravimo, pavyzdžiui, kai vyriausybės įstaiga, vietos valdžios institucijos arba kitos viešosios įstaigos netvarko jūsų reikalų nešališkai, teisingai ir per protingą laiką.
Teisės socialinės apsaugos ir paramos, švietimo, būsto ir sveikatos priežiūros srityje	Kalbame apie situacijas, kai jums užkertamas kelias pasinaudoti socialinės apsaugos suteikiamomis teisėmis ir socialine parama, pirmiausia motinystės, ligos, nelaimingo atsitikimo, darbo praradimo atveju arba dėl amžiaus. Tai apima jūsų teises gauti pagrindinę medicininę priežiūrą ir gydymą bei socialinę ir būsto paramą, įskaitant finansinę paramą. Čia taip pat patenka problemos įgyjant privalomąjį švietimą bei aukštąjį mokslą ir tęstinį mokymą, įskaitant universitetinį ir profesinį mokymą, ir mokslo įstaigų pagarbos tėvų religiniams, filosofiniams ir pedagoginiams įsitikinimams stoka. Tai taip pat apima problemas, susijusias su galimybe gauti bendrąsias paslaugas, pavyzdžiui, pašto, telekomunikacijų arba transporto.

Konkrečių pažeidžiamų grupių teisės: asmenys su negalia, vaikai ir pagyvenę žmonės	Kalbame apie situacijas, kai užkertamas kelias gauti socialines išmokas (pavyzdžiui, neįgalumo pensiją) arba kai kyla grėsmė jūsų dalyvavimui socialiniame, kultūriniame ir politiniame gyvenime, nes esate vaikas, pagyvenęs asmuo arba nesate konkrečiai saugomas kaip viena iš šių grupių: vaikas, pagyvenęs asmuo arba asmuo su negalia.
Darbuotojų teisės ir teisės, susijusios su savarankišku darbu ir verslo veikla	Kalbame apie situacijas, kai jums užkertamas kelias laisvai pasirinkti darbą, dirbti arba įkurti verslą ir juo užsiimti. Tai apima ir jūsų kaip darbuotojo teises į informaciją ir konsultacijas darbo vietoje, teisę į kolektyvines derybas ir veiksmus, apsaugą nuo nepagrįsto atleidimo iš darbo bei tinkamas ir teisingas darbo sąlygas. Tai apima ir dirbančio jaunimo apsaugos trūkumą ir vaikų darbą..

Teisės, susijusios su asmens fizinės ir psichinės neliečiamybės apsauga

Terminas	Aprašymas
Žmogaus orumas	Jūs turite teisę, kad su jumis būtų elgiamasi sąžiningai ir pagarbiai.
Teisė į gyvybę	Ši teisė apsaugo jus nuo, pavyzdžiui, perteklinio policijos mirtinos jėgos panaudojimo ir mirties bausmės.
Teisė į asmens neliečiamybę	Jūs turite teisę būti apsaugotas nuo fizinės arba psichinės žalos ir išnaudojimo. Ši teisė taip pat apima apsaugą nuo operacijų be sutikimo ir jūsų organų pardavimo. Ja taip pat plačiau apsaugoma žmoniškumo sąvoka uždraudžiant žmogaus klonavimą arba kišimąsi į reprodukciją siekiant užkirsti kelią tam tikroms socialinėms arba etninėms grupėms turėti vaikų.
Kankinimo ir nežmoniško arba žeminančio elgesio arba baudimo draudimas	Jūs turite teisę būti apsaugotas nuo kankinimo ir tyčinio žeminančio, skausmingo arba kankinančio elgesio.
Vergijos ir (arba) priverstinio darbo draudimas	Jūs turite teisę nepriklausyti kitam asmeniui ir nebūti jo valdomas ir nebūti perkeltas iš vienos vietos į kitą dirbti arba daryti bet ką, kas prieštarauja jūsų valiai.
Teisė į laisvę ir saugumą	Jūs turite teisę būti apsaugotas nuo sulaikymo be pateisinamos priežasties. Pavyzdžiui, galite būti įkalintas tik tuo atveju, jei įvykdėte nusikaltimą; galite būti suimtas, jei esate įtariamas įvykdęs nusikaltimą; be pateisinamos priežasties jums neturėtų būti atliekamos nepagrįstos ir grubios asmens kratos.

Teisė į nediskriminavimą

Terminas	Aprašymas
Pagarba kultūrų, religijų ir kalbų įvairovei	Ši teisė apsaugo kultūrų, kalbų ir religijų įvairovę bei sudaro jums sąlygas dalyvauti tokioje įvairovėje ir prie jos prisidėti.
Diskriminacija arba nesąžiningas elgesys įdarbinimo srityje	Darbe su jumis neturėtų būti elgiamasi nesąžiningai arba skirtingai dėl jūsų rasės, amžiaus, lytinės orientacijos ir t. t.
Diskriminacija arba nesąžiningas elgesys mokslo srityje	Mokslo srityje su jumis neturėtų būti elgiamasi nesąžiningai arba skirtingai dėl jūsų rasės, amžiaus, lytinės orientacijos ir t. t.
Diskriminacija arba nesąžiningas elgesys apsirūpinimo būstu srityje	Kai bandote rasti vietą gyventi arba esate namuose, su jumis neturėtų būti elgiamasi nesąžiningai arba skirtingai dėl jūsų rasės, amžiaus, lytinės orientacijos ir t. t.
Diskriminacija arba nesąžiningas elgesys socialinės apsaugos srityje	Gaunant socialines išmokas su jumis neturėtų būti elgiamasi nesąžiningai arba skirtingai dėl jūsų rasės, amžiaus, lytinės orientacijos ir t. t.
Diskriminacija arba nesąžiningas elgesys prekių ir paslaugų srityje	Su jumis neturėtų būti elgiamasi nesąžiningai arba skirtingai, dėl jūsų rasės, amžiaus, lytinės orientacijos ir t. t., kai bandote gauti prekių ir paslaugų.

Teisės, susijusios su minties, saviraiškos ir religijos laisve

Terminas	Aprašymas
Minties, sąžinės ir religijos laisvė	Jūs turite teisę laisvai reikšti savo idėjas (įskaitant ideologiją ir moralines vertybes) bei religinius ir ne religinius įsitikinimus.
Saviraiškos ir informacijos laisvė	Turite teisę reikšti ir gauti įvairias idėjas ir informaciją. Spauda taip pat turi teisę skelbti bet kokią informaciją, kuri nėra klaidinga ar įžeidžianti.
Menų ir mokslo laisvė	Turite laisvę naudotis kultūros darbais ir moksliniais tyrimais, iš jų kokyti ir juos tirti. Jei šie darbai yra viešo naudojimo ir nėra apsaugoti autoriaus teise, taip pat galite dalytis jais viešai.

Teisės dalyvauti socialiniame ir politiniame gyvenime

Terminas	Aprašymas
Susirinkimų ir asociacijų laisvė	Jūs turite teisę viešai arba privačiai rinktis ir burtis su kitais dėl bet kokio tikslo, jei jis teisėtas.
Teisė balsuoti ir būti kandidatu rinkimuose	Turite teisę dalyvauti bet kuriuose rinkimuose, kuriuose turite teisę dalyvauti, ir būti kandidatu.
Teisė į diplomatinę ir konsulinę apsaugą	Jūs turite teisę gauti apsaugą iš savo ambasados arba konsulato.

Teisės, susijusios su privačiu ir šeimos gyvenimu

Terminas	Aprašymas
Teisė į jo arba jos privatų ir šeimos gyvenimą, būsto neliečiamybę ir komunikacijos slaptumą	Turite teisę būti apsaugotas nuo neteisėto privataus ir šeimos gyvenimo trukdymo, įskaitant namuose ir jums bendraujant su kitais asmenimis (įskaitant internetu).
Teisė tuoktis ir sukurti šeimą	Turite teisę tuoktis su savo partneriu ir sukurti šeimą.
Teisė derinti šeimos ir profesinį gyvenimą (teisė į apsaugą nuo atleidimo iš darbo dėl priežasties, susijusios su motinyste, ir teisė į apmokamas motinystės ir gimdymo atostogas bei vaiko priežiūros atostogas)	Turite teisę derinti savo profesinį ir šeimos gyvenimą, įskaitant teisę būti apsaugotam nuo neteisėto atleidimo iš darbo, jei atleidimas susijęs su motinyste. Nuostata taip pat apima teisę į apmokamas motinystės ir gimdymo atostogas bei vaiko priežiūros atostogas gimus vaikui arba jį įsivaikinus.

atostogas gimus vaikui arba jį įsivaikinus).	
--	--

Darbuotojų teisės ir teisės, susijusios su savarankišku darbu ir verslo veikla

Terminas	Aprašymas
Laisvė pasirinkti profesiją ir teisė dirbti	Esate laisvas nuspręsti, kur profesionaliai ugdyti savo įgūdžius, poreikius ir siekius.
Laisvė užsiimti verslu	Turite teisę pradėti verslą be papildomų apribojimų, viršijančių įprastą praktiką.
Darbuotojų teisė į informaciją ir konsultacijas įmonėje	Turite teisę gauti informaciją apie savo teises darbe ir teisę pareikšti nuomonę, kai pasikeičia jūsų darbo sąlygos, kurios turi įtakos jums tiesiogiai.
Teisė į kolektyvines derybas ir kolektyvinius veiksmus	Turite teisę darbe veikti kolektyviai su kitais, kai vyksta derybos dėl kolektyvinių susitarimų, darbo sutarčių ir kitos susijusios derybos, turinčios įtakos jūsų sąlygoms darbe. Ši teisė taip pat sudaro jums sąlygas pradėti kolektyvinius veiksmus, pavyzdžiui, streikus, protestus ir kitus panašius veiksmus.
Teisė naudotis įdarbinimo tarnybų paslaugomis	Turite teisę laisvai naudotis įdarbinimo tarnybų ir kitų bendrovių, kurios padeda rasti tinkamą darbą, atitinkantį jūsų kvalifikaciją ir patirtį, paslaugomis.
Apsauga nepagrįsto atleidimo iš darbo atveju	Turite teisę būti apsaugotas nuo atleidimo iš darbo, jei atleidimas neatitinka galiojančių darbo įstatymų.
Sąžiningos ir teisingos darbo sąlygos	Turite teisę į darbo sąlygas, atitinkančias sąžiningumo ir teisingumo standartus.
Vaikų darbo uždraudimas ir jaunų žmonių apsauga darbe	Turite teisę būti apsaugotas nuo įdarbinimo, jei dar nesate teisinio darbingo amžiaus. Apsauga taip pat suteikiama, jei dirbate sulaukę darbinio amžiaus.

Teisės socialinės apsaugos ir paramos, švietimo, būsto ir sveikatos priežiūros srityje

Terminas	Aprašymas
Teisė į mokslą	Turite teisę naudotis švietimo sistemomis.
Socialinė apsauga ir socialinė parama	Turite teisę naudotis socialinės apsaugos sistemomis (įskaitant pensiją, apsaugą nuo su darbu susijusių nelaimingų atsitikimų ir įvairias bedarbio pašalpas), taip pat kitomis socialinės paramos programomis.
Sveikatos priežiūra	Turite teisę naudotis sveikatos priežiūros sistemomis.
Prieiga prie pasaulinės ekonominės reikšmės paslaugų	Turite teisę naudotis bendrosiomis paslaugomis, pavyzdžiui, energetikos, gabenimo arba vandens paslaugomis.

Teisė kreiptis į teismus arba kitas įstaigas siekiant apginti savo teises, pavyzdžiui, gauti teisiškai privalomą sprendimą arba finansinę kompensaciją

Terminas	Aprašymas
Teisė į veiksmingą teisinę gynybą ir teisingą bylos nagrinėjimą	Turite teisę kreiptis į teismus arba naudoti kitus būdus reikalauti savo teisių. Nepakanka vien to, kad teismas egzistuoja; jis turi priimti sprendimus, keičiančius situaciją, kuri yra proceso objektas. Teismai taip pat turi būti teisingi – elgtis su jumis ir kitais vienodai ir veikti pagal nustatytas taisykles.
Nekaltumo prezumpcija ir teisė į gynybą	Turite teisę būti laikomas nekaltu, kol neįrodoma jūsų kaltė; taip pat turite teisę būti ginamas, kai esate kaltinamas padaręs nusikaltimą.
Teisėtumo ir nusikalstamų veikų bei sankcijų proporcingumo principai	Turite teisę būti apsaugotas nuo bausmės už nusikaltimą, kuris nėra numatytas įstatymo. Sankcijos taip pat turi būti proporcingos įvykdytam nusikaltimui.
Teisė nebūti antrą kartą teisiamam arba nubaustam baudžiamajame procese už tą pačią nusikalstamą veiką	Turite teisę būti apsaugotas nuo bylos nagrinėjimo ir bausmės už tą patį nusikaltimą daugiau negu vieną kartą už vieną nusikalstamą veiką.

Prieglobsčio ir imigracijos teisės

Terminas	Aprašymas
Prieglobsčio teisė	Turite teisę prašyti prieglobsčio kitoje Europos Sąjungos šalyje.
Apsauga perkėlimo, išsiuntimo arba išdavimo atveju	Turite teisę būti apsaugotas nuo neteisėto perkėlimo, išsiuntimo arba išdavimo iš šalies, kurioje gyvenate.

Konkrečių pažeidžiamų grupių teisės: asmenys su negalia, vaikai ir pagyvenę žmonės

Terminas	Aprašymas
Vaikų teisės	Būdamas vaikas turite teisę į apsaugą ir priežiūrą, būtinas jūsų gerovei užtikrinti. Taip pat turite teisę, kad jūsų nuomonė būtų išklaudyta ir į ją būtų atsižvelgta.
Asmuo su negalia	Turite teisę būti apsaugotas nuo to, kad jūsų psichinė arba fizinė būklė trukdytų visiškai pasinaudoti kitomis jūsų teisėmis.
Pagyvenusių žmonių teisės	Būdamas pagyvenęs asmuo turite teisę gyventi orų ir nepriklausomą gyvenimą bei dalyvauti socialiniame ir kultūriniame gyvenime.

Diskriminacijos pagrindas

Terminas	Aprašymas
Lytis	Teisė apsaugo jus nuo skirtingo elgesio dėl lyties, pavyzdžiui, jei nesate paaukštinamas darbe dėl to, kad esate moteris arba vyras.
Rasė ir etninė kilmė	Teisė apsaugo jus nuo skirtingo elgesio dėl etninės kilmės arba rasės.
Amžius	Teisė apsaugo jus nuo skirtingo elgesio dėl amžiaus.
Negalia	Teisė apsaugo jus nuo skirtingo elgesio dėl bet kokios negalios.
Lytinė orientacija	Teisė apsaugo jus nuo skirtingo elgesio dėl to, kad jus, pavyzdžiui, traukia tos pačios lyties arba abiejų lyčių asmenys.
Religija ir tikėjimas	Teisė apsaugo jus nuo skirtingo elgesio dėl jūsų religijos, ateistinių arba agnostinių įsitikinimų.

Kitos priežastys	Teisė apsaugo jus nuo skirtingo elgesio dėl kitų priežasčių, kurios neišvardytos šiame dokumente, pavyzdžiui, politinių pažiūrų, fizinės išvaizdos ir t. t.
-------------------------	---

Diskriminacijos sritys

Terminas	Aprašymas
Mokslas	Ši teisė apsaugo jus nuo skirtingo elgesio, kai, pavyzdžiui, bandote mokytis.
Darbas	Ši teisė apsaugo jus nuo skirtingo elgesio, kai, pavyzdžiui, bandote įsidarbinti arba darbo sąlygų kontekste.
Prekės ir paslaugos	Ši teisė apsaugo jus nuo skirtingo elgesio, kai perkate prekes arba naudojate įvairiomis paslaugomis.
Būstas	Ši teisė apsaugo jus nuo skirtingo elgesio, kai, pavyzdžiui, bandote išsinuomoti arba nusipirkti būstą.
Kitos sritys	Ši teisė apsaugo jus nuo skirtingo elgesio kitais klausimais, kurie nebuvo paminėti, pavyzdžiui, susijusiais su sveikatos priežiūra, žiniasklaida, sportu, mokslu, politinėmis partijomis, pilietinės visuomenės organizacijomis ir t. t.
Socialinė apsauga	Ši teisė apsaugo jus nuo skirtingo elgesio, kai, pavyzdžiui, bandome pasinaudoti įvairiomis socialinės apsaugos programomis ligos, invalidumo, nedarbo atveju.

Paskutinis naujinimas: 24/10/2018

Šį puslapį tvarko Europos Komisija. Šiame tinklalapyje pateikta informacija nebūtinai atitinka Europos Komisijos oficialią poziciją. Europos Komisija nepriima atsakomybės ar įsipareigojimų už šiame dokumente pateiktą informaciją arba duomenis. Informacija apie ES tinklalapių autorių teises pateikiama teisiniame pranešime.